

Sakrament pokuty – współczesne wyzwania. W 30-lecie „Reconciliatio et paenitentia” Jana Pawła II

Sprawozdanie ze Zjazdu Stowarzyszenia Teologów Moralistów (Licheń, 15–17 czerwca 2014 r.)

W 2014 r. mija dwudziesta rocznica wydania przez św. Jana Pawła II posynodalnej adhortacji apostołskiej *Reconciliatio et paenitentia* dotyczącej pojednania i pokuty we współczesnym posłannictwie Kościoła. Głoszenie potrzeby nawrócenia i sprawowanie duszpasterstwa pojednania pozostaje jednym z istotnych zadań Kościoła. Polscy teologowie moraliści, mając świadomość doniosłości swojej misji w służbie wspólnocie chrześcijańskiej, poświęcili tym zagadnieniom swoje doroczne spotkanie. Odbyło się ono w Licheniu w dniach 15–17 czerwca 2014 r.

Doroczny zjazd rozpoczął się od Mszy św., której przewodniczył przewodniczący Rady Naukowej KEP ks. bp prof. dr hab. Andrzej F. Dziuba. W homilii wskazał na wyjątkowe posłannictwo teologów moralistów i ich wkład w głoszenie prawdy o wieloaspektowej potrzebie pojednania.

Otwarcia sympozjum dokonał przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Moralistów ks. prof. dr hab. Marian Machinek. Wskazał, iż w refleksji nad sakramentem pokuty i pojednania należy uwzględnić kontekst kulturowy i społeczny, w którym żyje współczesny człowiek.

W pierwszym dniu obrad zorganizowane zostały trzy sesje. Pierwszej z nich przewodniczył ks. dr hab. Antoni Bartoszek. Zgodnie z tradycją spotkań moralistów polskich, w jej ramach oddano głos przedstawicielom nauk o człowieku. Teologia moralna dostrzega bowiem potrzebę uwzględnienia osiągnięć nauk szczegółowych, które pomagają w podejmowaniu integralnej refleksji na temat współczesnych wyzwań moralnych.

Pierwszy wykład, *Rozumienie i świadomość grzechu – perspektywa socjologiczna*, został wygłoszony przez dr. hab. Wojciecha Pawlika, prof. UW, który podkreślił, że jako socjolog bada korelację pomiędzy poszczególnymi systemami normatywnymi, czyli prawem, moralnością i religią. Wskazał także, że choć istota grzechu jest konstytuowana przez stałe elementy, to jednak zmienia się sposób jego traktowania i rozumienia. Na podstawie swoich badań dostrzegł istotne różnice w zakresie postrzegania i akceptacji norm ogólnych i zasad

szczegółowych. Scharakteryzował także współczesne tendencje, do których należy zaliczyć „prywatyzację” religii i jej „odkościelnienie”.

Prof. dr hab. Bogdan de Barbaro w wykładzie *Poczucie winy – perspektywa psychiatrii* wskazał na niebezpieczeństwa dwóch redukcjonizmów. Pierwszy z nich, nazwany psychiatrycznym, opierający się w znacznej mierze na teorii Freuda i hedonizmie postmodernistycznym, odrzuca duchowość, przez co nie jest w stanie dokonać pełnego rozróżnienia między smutkiem a depresją. Redukcjonizm teologiczno-duszpasterski przejawia się w lekceważeniu wymiaru emocjonalnego oraz w lęku przed pomocą ze strony psychiatrii. Prelegent dostrzegł także pole współpracy pomiędzy duszpasterzem a psychiatrą. Zadaniem spowiednika jest poprowadzenie człowieka od uznania winy przez pokutę do zadośćuczynienia. Psychiatra z kolei prowadzi od poczucia winy do poczucia dobrej sprawczości. Warunkiem owocności takiej współpracy musi być wzajemne respektowanie granic i perspektyw oraz gotowość i umiejętność przekierowania pacjenta lub penitenta.

Drugiej sesji przewodniczył ks. dr hab. Piotr Kieniewicz. W jej ramach wykład *Żal za grzechy – problematyka teologiczno-pastoralna* wygłosił ks. dr hab. Konrad Glombik. Odwołując się do nauki Soboru Trydenckiego, wskazał na podwójny wymiar żalu wyrażający się w odwróceniu od grzechu i postanowieniu niegrzeszenia w przyszłości. Prelegent ukazał znaczenie antropologiczne żalu, które wyraża się w uznaniu integralnej prawdy o człowieku. Żal nie jest jednak dysharmonią duszy czy wyparciem przeszłości. W ramach omawiania teologii żalu została ukazana jej potrójna perspektywa. Z perspektywy miłości należy podkreślić, że jest ona motywem żalu i żal do niej prowadzi. Perspektywa dzieła zbawczego wskazuje na przeniknięcie świętością i miłością Boga udzieloną w Jezusie Chrystusie oraz przywrócenie przyjaźni z Nim. Perspektywa solidarności ukazuje, że żal polega na widzeniu oczami innych i Boga oraz podjęciu współodpowiedzialności za życie i świat.

Trzecią sesję poprowadził ks. dr hab. Zbigniew Wanat, a wykład *Problematyka zadośćuczynienia* wygłosił o. dr Jordan Śliwiński. Wskazał, że nie jest ono ceną za odpuszczenie grzechów, lecz znakiem zaangażowania i powinno obejmować akty czci, uczynki miłości i wynagrodzenia. Opierając się na własnym doświadczeniu związanym z posługą w konfesjonale i prowadzeniu szkoły dla spowiedników, przedstawił także szereg uwag związanych z praktyką. Zadośćuczynienie może być niezrozumiałe dla penitenta, co spowodowane jest nieadekwatnym językiem, mentalnością, nawykami czy zaleceniem praktykowania nieznanymi ćwiczeniami duchowymi. Pokuty są też

niekiedy niewykonalne, ponieważ są zbyt wymagające, bardzo rozciągnięte w czasie lub angażują inne osoby. Mogą wreszcie narażać penitenta na ujawnienie grzechów, co ma miejsce w przypadku praktykowania zachowań nadzwyczajnych. Częstym błędem jest także ograniczenie zadośćuczynienia do ćwiczeń dewocyjnych. Prelegent wskazał także na kwestie szczegółowe, do których zalicza się ustalenie odpowiedniej restytucji. Szczególnie trudne jest to w zakresie informatyki, powinności wobec państwa, ochrony przyrody czy etyki gospodarczej. Problemem jest także niejednorodność postępowania spowiedników w sferze etyki seksualnej oraz spowiadanie ludzi chorych psychicznie.

Drugi dzień sympozjum zainaugurowała Msza św., której przewodniczył ks. bp dr Damian Bryl. W kazaniu, nawiązując do czytań biblijnych i tekstów liturgicznych, wskazał w posłudze teologa moralisty na potrzebę wierności, odwagi, wrażliwości na biedę duchową oraz miłości.

W ostatnim dniu odbyły się dwie sesje wykładowe. Pierwszej z nich przewodniczył ks. prof. dr hab. Tadeusz Reroń. Pierwszy wykład, *Problematyka społeczno-etyczna w konfesjonale*, zaprezentował ks. dr hab. Krzysztof Gryz. Podkreślił, że choć współcześnie potępia się występki przeciw społeczeństwu, to jednak ceni się przede wszystkim cnoty osobiste. Wskazał także na nowe formy grzechu w płaszczyźnie bioetycznej, społecznej, ekonomicznej i ekologicznej. W formułowaniu oceny moralnej konkretnych czynów, co jest procesem bardzo złożonym, oraz w przygotowaniu do sakramentu pokuty należy docenić rolę powstających współcześnie kodeksów etycznych. Prelegent podkreślił także, że do problemu restytucji należy podchodzić poważnie i z odwagą.

Ostatni wykład, *Penitencjaria Apostolska: trybunał miłosierdzia w służbie Kościołowi*, wygłosił ks. dr Krzysztof Nykiel, regens Penitencjarii Apostolskiej. Przedstawił zasady działania tej dykasterii i proces rozpoznawania spraw. Jego cechą jest anonimowość, brak sporu pomiędzy stronami oraz szybkość działania, bowiem trybunał ten rozpatruje sprawy zwyczajne w terminie jednego dnia od ich wpłynięcia. Dotyczą one najczęściej profanacji świętych postaci, bezpośredniego naruszenia tajemnicy spowiedzi, rozgrzeszenia współnika grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu, prywatnych ślubów, sanowania związku małżeńskiego oraz spraw stypendiów mszalnych.

Zwieńczeniem spotkania teologów moralistów była dyskusja panelowa *Sakrament pokuty – szansa i wyzwanie*, którą prowadził ks. dr hab. Marian Pokrywka. Ks. dr hab. Jacek Bramorski zwrócił uwagę na

konieczność uległości prawdzie, którą jest Chrystus działający w swoim Kościele, oraz umiejętność rozeznawania znaków czasu i sytuacji konkretnego człowieka. Dr Małgorzata Królczyk, odwołując się do przeprowadzonych badań, wskazała na różne postawy względem sakramentu pokuty i przyczyny niechęci do spowiedzi. Zaprezentowała także motywacje towarzyszące osobom przystępującym do tego sakramentu oraz oczekiwania względem spowiedników. Ks. dr Marian Biskup ukazał sakrament pokuty jako afirmację Chrystusa, Kościoła i miłości, podkreślił rolę cnoty pokuty i zauważył, że zbliżający się rok duszpasterski jest okazją do jeszcze intensywniejszego podjęcia duszpasterstwa pojednania.

Owoce spotkania była także ożywiona dyskusja wśród jego uczestników. Teologowie moraliści podjęli w niej m.in. tematykę tajemnicy spowiedzi oraz zadośćuczynienia.

Podczas sympozjum odbyło się także walne zebranie Stowarzyszenia Teologów Moralistów. Oprócz spraw bieżących, związanych z przyjęciem sprawozdania z działalności Zarządu STM, ustalenia tematyki i miejsca przyszłorocznego spotkania oraz prezentacji działalności poszczególnych ośrodków naukowych, istotnym punktem było przyjęcie oświadczenia. Członkowie Stowarzyszenia wyrazili solidarność i wsparcie dla pracowników służby zdrowia, którzy korzystają z prawa do sprzeciwu sumienia w sytuacji, gdy są zobowiązani do działań godzących w zdrowie i życie ludzkie od poczęcia do naturalnej śmierci. Wyrazili także niepokój z powodu medialnego piętnowania, ostracyzmu, a nawet groźby wyciągania konsekwencji służbowych wobec pracowników korzystających z prawa do klauzuli sumienia. Jest to niedopuszczalny atak na fundamentalne i konstytucyjnie zagwarantowane prawo do wolności sumienia. Uznano ponadto, że polskie prawodawstwo pozostaje niespójne. Z jednej strony bowiem przyznaje prawo do skorzystania z możliwości odstąpienia od działań sprzecznych z sumieniem, a z drugiej – nakłada obowiązek współdziałania w tym, co w sumieniu rozeznaje się za godzące w fundamentalne zobowiązania.

Ks. Krzysztof Smykowski